

บทที่ 12

พื้นที่วัฒนธรรมดนตรีอำเภอไพศาลี

12.1 พื้นที่ทางกายภาพอำเภอไพศาลี

อำเภอไพศาลีได้ชื่อว่าเป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่ง ได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้ว เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478 โดยให้ชื่อว่า เมืองอภัยสาธิต ตามตำนานกล่าวว่าเมืองไพศาลีสร้างโดยท้าวเวทสุริ เมื่อราวประมาณปี พ.ศ. 1204 เมืองไพศาลีต่อมาได้เรียกชื่อตามผู้สร้างว่าเมืองเวทสุริ และคำนี้ได้เพี้ยนไปว่า เมืองอภัยสาธิต ซึ่งคำนี้สันนิษฐานได้ว่า น่าจะเรียกว่าไพศาลีมากกว่า เพราะเมืองไพศาลีนี้ไปพ้องกับเมืองไพศาลีในประเทศอินเดียปัจจุบัน

ซากเมืองเก่า ปัจจุบันอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไพศาลี ทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่บ้านหนองไผ่ไพศาลี หมู่ 5 ตำบลตำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ เมืองไพศาลีตามประวัติศาสตร์เคยเป็นเมืองหน้าด่านเล็กๆ ของขอม ในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจในดินแดนสุวรรณภูมิ จากซากวัตถุโบราณถ้าสังเกตดูตามลักษณะแล้ว จะเป็นฝีมือของขอมโบราณ เพราะในขณะนั้นได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เมืองไพศาลีปัจจุบันมีซากวัตถุโบราณที่สามารถหาได้ คือ อุโบสถ หอสมุด หรืออุฎฐานิยะพุทธรูปปฏิมากรจอมประสาธ สระแก้ว สระขวัญ วิหารเก็บพระพุทธรูป มีสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านทั่วไปนิยมนับถือกันมากคือ รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ซึ่งประดิษฐานอยู่บนเขาพระบาท บ้านหนองไผ่ ทุก ๆ ปี จะมีงานนมัสการกลางเดือนสาม

อำเภอไพศาลี แต่เดิมเป็นกิ่งอำเภอซึ่งขึ้นกับอำเภอท่าตะโก ตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2505 ต่อมาได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2508 ปัจจุบันมีเขตการปกครองรวม 8 ตำบล คือ ตำบลโคกเดื่อ วังข่อย ตำโรงชัย ตะคร้อ โพธิ์ประสาธ วังน้ำลัด นาขอม และไพศาลี

สภาพภูมิศาสตร์

ที่ตั้งอำเภอปัจจุบัน อำเภอไพศาลี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดนครสวรรค์ ห่างจากจังหวัดประมาณ 65 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 979,457 ตารางกิโลเมตร อัตราส่วนประชากร 72,150 คน/ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต อำเภอหนองบัว มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ ติดต่ออำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอโคกเจริญ และอำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบึงสามพัน และอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงและที่ราบ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ พื้นที่ที่ใช้ในการเกษตรกรรมถ้าอาศัยธรรมชาติจะไม่ได้ผลผลิตดีเท่าที่ควร บริเวณพื้นที่โดยทั่วไปมีสภาพแห้งแล้ง เนื่องจากพื้นดินเป็นดินเหนียวปนทราย ไม่เหมาะในการเก็บน้ำ ในฤดูฝนมีฝนตกชุก แต่จะมีลำคลองเล็กๆ มีน้ำไหลผ่านเฉพาะฤดูกาลเท่านั้น

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของอำเภอไพศาลี มีลักษณะคล้ายกับท้องที่อื่น ๆ ในภาคกลางทั่วไป

12.2 วัฒนธรรมดนตรีอำเภอไพศาลี

จากการสำรวจวัฒนธรรมดนตรีของอำเภอไพศาลี พบวัฒนธรรมดนตรีหลายประเภท ดังนี้

วัฒนธรรมดนตรีประเภทกลองยาว

จากการสำรวจพบศิลปินและวงดนตรี ดังนี้

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
กลองยาว	เลขที่ 100 ม.9 บ้านวังเงิน ต.นาขอม อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายอุ้น พึ่งสำราญ

ตารางที่ 12.2.1 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทกลองยาว ของนายอุ้น พึ่งสำราญ

ชื่อ นายอุ้น นามสกุล พึ่งสำราญ อายุ 68 ปี ศิลปินประเภท กลองยาว
ที่อยู่ เลขที่ 100 หมู่ 9 บ้านวังเงิน ตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์ 087-8399177

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 40 ปี

รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก พี่ชาย

วัฒนธรรมดนตรีประเภทประเพณี

จากการสำรวจพบศิลปินและวงดนตรี ดังนี้

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
ประเพณี “บุญบังไฟ”	เลขที่ 172/1 ม.11 บ้านหนองเคล็ด ต.นาขอม อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายชาย หอนาดี
	เลขที่ 99/1 ม.11 บ้านหนองเคล็ด ต.นาขอม อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายสมชาติ ฤทธิ์เดช

ตารางที่ 12.2.2 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทประเพณี “บุญบังไฟ” ของนายชาย หอนาดี

ชื่อ นายชาย นามสกุล หอนาดี อายุ 82 ปี ศิลปินประเภท ประเพณี “บุญบังไฟ”
ที่อยู่ เลขที่ 172/1 หมู่ 11 บ้านหนองเคล็ด ตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์ -

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 30 ปี

รับการถ่ายทอดประเพณีบุญบังไฟนี้มาจาก บรรพบุรุษ

วัฒนธรรมดนตรีประเภทแตง

จากการสำรวจพบศิลปินและวงดนตรี ดังนี้

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
แตง “บ้านเขาดิน”	เลขที่ 333 ม.2 ต.วังน้ำลัด อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายพิเศษ กลมขุนทด

ตารางที่ 12.2.3 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทแตง

ของนายพิเศษ กลมขุนทด

นายพิเศษ กลมขุนทด
ครู วิทยฐานะชำนาญการ โรงเรียนบ้านเขาดิน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

ชื่อ นายพิเศษ นามสกุล กลมขุนทด อายุ 50 ปี ศิลปินประเภท แตง
ที่อยู่ เลขที่ 333 หมู่ 2 ตำบลวังน้ำลัด อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์ 089-0876448

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 3 ปี

รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก เรียนฝึกฝนด้วยตนเอง

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
แตง “ขวัญภูธร”	เลขที่ 85 ม. 7 ต.ไพศาลี อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายขวัญภูธร โตสวัสดิ์

ตารางที่ 12.2.4 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทแตง
ของนายขวัญภูธร โตสวัสดิ์

ชื่อ นายขวัญภูธร นามสกุล โตสวัสดิ์ อายุ 52 ปี ศิลปินประเภท แตง
ที่อยู่ เลขที่ 85 ม.7 ตำบลไพศาลี อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

โทรศัพท์ 085-55937460

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 13 ปี

รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก เรียนฝึกฝนด้วยตนเองในหมู่เพื่อน

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
แตง “วีระรวมมิตร”	เลขที่ 398 ม. 3 ต.วังน้ำลัด อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายวีระ โยธกัณฑ์

ตารางที่ 12.2.5 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทแตง
ของนายวีระ โยธกัณฑ์

ชื่อ นายวีระ นามสกุล โยธกัณฑ์ อายุ - ปี ศิลปินประเภท แตง

ที่อยู่ เลขที่ 398 ม.3 ตำบลวังน้ำลัด อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

โทรศัพท์ 081-9716455

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 43 ปี

รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก เรียนฝึกฝนด้วยตนเองในหมู่เพื่อน

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
แตง “อินทนนท์”	เลขที่ 378 ม. 5 ต.ไพศาลี อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายอเนก บรรลือ

ตารางที่ 12.2.6 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทแตง
ของนายอเนก บรรลือ

ชื่อ นายอเนก นามสกุล บรรลือ อายุ 47 ปี ศิลปินประเภท แตง
ที่อยู่ เลขที่ 378 หมู่ 5 ตำบลไพศาลี อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์ 081-7867638

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 15 ปี
รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก เรียนฝึกฝนด้วยตนเองในหมู่บ้าน

วัฒนธรรมดนตรีประเภทวงปี่

จากการสำรวจพบศิลปินและวงดนตรี ดังนี้

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
วงปี่ “บ้านหนองไผ่”	เลขที่ 113/1 ม.16 ต.ลำโรงชัย อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายจ้อย โตเขียว

ตารางที่ 12.2.7 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทวงปี่
ของนายจ้อย โตเขียว

ชื่อ นายจ้อย นามสกุล โตเขียว อายุ 67 ปี ศิลปินประเภท วงปี่
ที่อยู่ เลขที่ 113/1 หมู่ 16 ตำบลลำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์ -

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 50 ปี
รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก เรียนฝึกฝนด้วยตนเองในหมู่บ้าน

วัฒนธรรมดนตรีประเภทรำโทนโบราณ

จากการสำรวจพบศิลปินและวงดนตรี ดังนี้

ประเภท วัฒนธรรมดนตรี	สถานที่	ชื่อศิลปินพื้นบ้าน วัฒนธรรมดนตรี
รำโทนโบราณ	เลขที่ 381 ม. 1 ต.ไพศาลี อ.ไพศาลี จ.นครสวรรค์	นายล้น เรืองชม

ตารางที่ 12.2.8 แสดงการเก็บข้อมูลวัฒนธรรมดนตรี ประเภทรำโทนโบราณ
ของนายล้น เรืองชม

ชื่อ นายล้น นามสกุล เรืองชม อายุ - ปี ศิลปินประเภท รำโทนโบราณ
ที่อยู่ เลขที่ 381 ม.1 ตำบลไพศาลี อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
โทรศัพท์ 056-352423

มีประสบการณ์กับงานวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาแล้ว 15 ปี
รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแขนงนี้มาจาก เรียนฝึกฝนด้วยตนเองในหมู่เพื่อน

12.3 แผนที่วัฒนธรรมคนตรีอำเภอไพศาลี

จากการสำรวจข้อมูลวัฒนธรรมคนตรีอำเภอไพศาลีสามารถจัดทำแผนที่ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 12.3.1 แสดงแผนที่วัฒนธรรมคนตรี อำเภอไพศาลี